

נגעתי כאן בדברים גבוהים שצריכים זהירות שבזהירות. אם כן אקליש אותם במשל קל. ידידי דוד ישעיה זילברבוש עליו השלום סיפר לי מעשה. בן טובים חתנו של עשיר הוליד בן. עשה לו חמיו לכבוד המאורע אדרת שער של צובי"ל. לשנה אחרת חזר והוליד בן. עשה לו חמיו זיפיצה של משי. לשנה אחרת חזר והוליד בן. עשה לו חמיו ווסטי"ל שפנצי"ר. היה האברך זועם והולך. שאלו אותו, חס ושלום אירע לך דבר? השיב ואמר, גיי מאך איהם אייניקליך, לך עשה לו נכדים. והנמשל מובן ודי בזה.

אחזור לפרשת יובלות. ההיסטוריה אינה חוזרת על עצמה. לגבי עגנון חזרה על עצמה. בשנת החמישים לחיי ובשנת השישים לחיי לא היה שלום בעיר. עכשיו תהלה לאל ירושלים שרויה בשלוה וישראל עושה חיל. אמת שנתמעטה ירושלים. אבל שלנו היא ומלאת עוז ותעצומות. ועדין צפויה היא שיתקיימו בה כל ברכות טובות ישועות ונחמות שנתנבאו עליה נביאי האמת והצדק.

עכשיו אומר דבר כנגד חגיגה זו לשנת השבעים שלי. כשאמר לי גוסטב שוקן שרוצה הוא לעשות לי חגיגה לא אמרתי לאו. מנהג ישראל חגיגות ואין לשנות מן המנהג. אבל אומר, בטורח זה שטרח על חגיגה זו יכול היה להוציא ספר ממיטב המאמרים שנכתבו על סיפורי. אם אין סיפורי כדאים — מאמרים שנכתבו על סיפורי יש בהם שכדאים. ר' אליעזר מאיר ליפשיץ זכרונו לברכה פרסם לפני שלושים ושלש שנים ספר קטן על סיפורי. לאחר שיצאו ארבעת הכרכים הראשונים של כתבי מצא שיש לו להוסיף על ספרו. ומשום שלא מצא מו"ל כבש את דבריו. הביבליוגראף הידוע מר אברהם יערי עשה רשימה ביבליוגראפית מפורטת של כל כתבי ישראל. מצא מו"ל לא הוסיף. כמה יגיעות היתה רשימה שכזו מונעת ממני. שואלים אותי אימתי נדפס סיפור זה בראשונה. היכן נדפס סיפור זה בראשונה. כמה שאני מפשפש בזכרוני איני זוכר.

מורי ורבותי, שמעתי כאן דברים גדולים וטובים עלי. אי אפשר לומר שהפריזו עלי. הרי מפי אנשי אמת נאמרו הדברים ואחראים הם הכל דיבור ודיבור היוצא מפיהם. ואי אפשר לומר לצורך השעה התירו לעצמם להגזים. שהרי אין האמת תלויה לא בזמן ולא במקום. על כרחי צריכני לקבל את דבריהם כמות שהם. בלא לחסר מהם כלום. אלא שאדם עשוי לשנות את דעתו ופעמים אדם חוזר בו ממה שהגיד ומצטער על הראשונות. על כן מתפלל אני לאלקי ישראל בורא ניב שפתים אשר נתן בידי עט סופרים להגיד תהלתו ולכתוב צדקת ישראל עמו. שיתן בי כח ועוז להוסיף על מה שכתבתי עד עכשיו. הרבה לא אוסיף. אלא טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלא צנא דקרי, פירוש, יפה גרגיר אחד של פלפל חריף יותר מסל מלא קישואים. וכן מתפלל אני לאלקים חיים שיתן לכם אהובי נפשי חיים ארוכים לראות שדבר אחד מדבריכם לא יצא לבטלה.

סיימתי את דברי, אבל צריך אני להוסיף שתיים שלוש מלים לכבוד בעל האכסניא מר שלמה שוקן. שלא זו ידינו זו מזו ארבעים וארבע שנים. במקלי ובתרמילי ירדתי מארץ ישראל לברלין ובקושי מצאתי שם את פרנסתי בהוראת לשון עברי ובחיפוש חומר למחברי ספרים. בא שלמה שוקן ונתן בידי להניח אותן הפרנסות ותוציא את ספרי בהוצאה נאה. שנעשו דוגמא לרוב הספרים העבריים שיוצאים מאז ועד עתה. יתן לי השם את החיים ואת השלום ויראה את שאר ספרי שעמי בכתובים יוצאים על ידי בני. אמרו חכמים, בכל אדם מתקנא חוץ מבני ותלמידו — אם כן יכולני לגלות, שסיפורי שלא נתפרסמו יפים מסיפורי שנתפרסמו. בזכותכם אהובי נפשי שאתם מבקשים טובתי יתן השם לי כח וחיים להשלים את כל הספרים שעמי בכתובים.

אני מודה לכם מורי ורבותי. על שטרחתם עלי ובאתם מרחוק ומקרוב לכבדני ולברכני.

מכבודכם אני מכובד ומברכותיכם אני מתברך. ה' יברך את צמח בשלום נימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן.

לאדם ישרו אומר לחבריו המלאכים. רצונו של מקום כביכול שלא יהא אדם מדבר אחד בפה ואחד בלב. ובכן צריכים להפוך את הברכות הבאות מן הפה לברכות הבאות מן הלב. וברכה הבאה מן הלב בידוע שאינה חוזרת ריקם. חזור בני לביתך וקבל כל ברכה טובה. ואם לא יעצרוני רגלי אלך אצל הכותל המערבי ואתפלל עליך. שכל ברכה תתקיים בך לטובה.

שמעתי לעצת תהלה. לאחר שיצאו תלתא דפורענותא ובאו שבעה דנחמתא עשיתי את זקני ולבשתי בגדי מועד וישבתי לי בתוך ביתי וקבלתי פני ריעים וידידים וחצי ידידים. וכן אותם שמראים עצמם כידידים. ועניתי אמן על כל ברכה וברכה. וכן טרחתי על הפרחים ששיגרו לי. פרחים שנמצא בהם חיים השקית. פרחים שנבלו זרקתי לאשפה ופייסתי את האשפתן על טרחתו היתירה שנגרמה לו על ידי. וכשהביאו לי טלגרמא לקחתיה והנחתיה בתוך שאר מכתבי ברכה כשאני מהרהר. יודע בעל הטלגרמא ערכה של תיבה לפיכך שיגר לי טלגרמא. שמונין בה את התיבות.

מה נתקיים מאותן הברכות? מה אדם יודע. מכל מקום יצאו עשר שנים. אם לטוב אם למוטב? מה אדם יודע.

אותה שנה לא הלכתי לכותל המערבי. לקח אותו אלקים ומסרו בידי אויביו. מה מצעדי גבר כוננו. כל פסיעה ופסיעה בחזקת סכנה היתה. כדורי מות מעופפים היו מסוף העיר ועד סופה וחי אדם הפקר היו.

בחמלת השם עלי ועל אנשי ביתי לא נגרם לנו הפסד בגוף. אבל מפני הסכנה עזבתי את ביתי ואת כל קנייני ומצאתי לי מקום בעיר אצל אנשים טובים שנתנו לי מטה ושולחן.

לא חשבתי על יום הולדתי. אם חשבתי על עצמי — חשבתי על פרוסת פת ועל קיתון מים. כיצד אביא אותם לי ולאנשי ביתי ולא יפגעו בי הפגזים בדרך.

אני לא חשבתי. אבל אלקים חשב עלי לטובה. ידידים וריעים שכבר שבקו חיים לנו ולכל ישראל, ר' בנימין עליו השלום וד"ר אשכולי עליו השלום, ור' מיכל רבינוביץ עליו השלום אמרו, ירושלים שרויה באבל ובצער ויושביה מדוכאים. ובכן צריכים לעשות דבר לרומם את הרוח. בדקו ומצאו שפלוגי זה שמואל יוסף עגנון נכנס לשנת השישים. החליטו בדעתם לעשות לי חגיגת יום הולדת. כדי להגביה על ידי רוחה של ירושלים. נצטרף להם ידידי גוסטב שוקן שיח' ופינה לשם כך את החדר הגדול של ספריית שוקן. והוציא מגדים ומשקאות שלא ראתה ירושלים הרעבה כל ימי המלחמה. ואני קבלתי עלי להיות מאדיום להתרוממות רוחה של ירושלים שהיתה שרויה באבל ובצער. לא השגחתי בעונשו של כבוד בעולם הזה. שעל כל כבוד וכבוד שנותנים לאדם בעולם הזה ממעטים לו לעולם הבא.

ובכן עשו לי חגיגה ונאמו נאומים וחילקו לי כבוד — בכבוד. אפילו ממקום שלא ציפיתי. הרב הראשי הראשון לציון ר' בן ציון חי עוזיאל זכרונו לברכה דרש לכבודי. ולא זו מלכבדני עד שקרא לי מורנו ורבינו. ישבתי בראש הקרואים ושמעתי כל הגדולות והנפלאות. כל אותה השעה לא זזו מפי הפסוקים המשברים לבו של אדם. להציל את נפשי שלא אבוא לידי גיאות. לבסוף אמרתי אף אני מלים אחדות עלי ועל מעשי.

גדולות ינפלאות לא סיפרתי עלי. מי כמוני יודע את עניי. לא מתוך ענות פסולת אני אומר כן. אלא מתוך שדעתי אני. סופר שסבור שיש לו לספר גדולות על עצמו הרי הוא כמועל בשליחותו. מי שנתן לו אלקים בידו עט סופרים הרי זה צריך לכתוב את מעשי השם ונפלאותיו עם בני אדם. ואם על עצמו. — רק עד כמה שהוא חלק מישראל עמו.

הזכרתי כאן את תובת הסופר. אזכיר עמו של הסופר. אין לעמו של הסופר התחייבות של כלום כנגד סופריו. אם לא נביאים אנו בני נביאים אנו. וכשאנו מתבוננים בדבר תרי יפה גורל בני הנביאים מגורלם של הנביאים.

ש"י עגנון לכבוד עצמי

(דברים שהגדתי בספריית שוקן באור ליום ד' פרשת ואתחנן תשי"ח)

מורי ורבותי, אלופי ומיודעי, חברי וחברותי.

תקלה אירע לי לא עליכם. פאנצ'אָר. לא הכינותי נאום. מצפה הייתי שיתגלה משיח צדקנו ואני ואתם נצא לקראתו ולא אצטרך לעמוד כאן לנאום נאום לשבעים שנותי. עכשיו שוב עומד אני כמות שעמדתי לפני עשר שנים. לפני עשרים שנה. שיטו באותו זמן. כדרך ששיטו בו כל השנים. אלא אף על פי שיתמהמה עם כל זה נחכה לו בכל יום שיבוא.

כדי שלא להוציאכם חלק רשמתי לי כמה מלים. ממש סמוך לבין השמשות רשמתי אותן.

לפני עשרים שנה כשעדיין שארית בית מחמדינו עמדה לפנינו וכל אדם מישראל יכול היה לגשת אל הקודש, נוהג הייתי בלילי בין המצרים ליכנס לפנים מן החומה ולעלות לכותל המערבי.

לילה אחד בחזירתי משם. מצאתי את עצמי עומד במקום ריק. עשוי כמין ריבוע. בין סמטא לסמטא. הלבנה האירה באור מופלא ומנוחת השקט שרויה היתה שם. דומה היה עלי. כי זה מקום מנוחתה של הלבנה בעולם הזה על פני האדמה הזאת וכאן נינוחת היא בשעה זו.

אבל כארץ כולה לא היתה מנוחה. הימים ימי המאורעות. חריגות ורציחות מכאן ונסים וגבורות מכאן. ובין כאן לכאן נתונים היינו בצרה גדולה.

עמדתי והרהרתי. תשעה באב הנה זה עומד אחר כתלנו. ושוב נוציא את ספר הקינות ונקונן על חורבן הבית. ולמחר אחר תשעה באב שוב נפנה כל אחד ואחד לעסקנו. סוחרים לסחורתם. אומות העולם לגזרותיהן. מרבי תפילה לאמירת אני מאמין בביאת המשיח. והמורים ישלחו עויליהם חוצה לאסוף פרוטות לקרן הקיימת. הקיצור, עולם כמנהגו. וכשם שנוהגים למטה כך נוהגים למעלה. אין סימן שם שעומדים להתיר שלשלאותיו של מלך המשיח. בעוד שאני מהרהר על הכלל באה לי מחשבה קטנה כנגד עצמי. תשעה באב הנה זה עומד אחר כתלנו. ואני בתשעה באב נולדתי. וכבר יצאו תשעה וארבעים תשעת באבים. וכבר תשעה באב החמשים הנה זה בא. ואם לא יבוא הגואל יבואו ידידי לברכני או ישלחו לי פרחים.

כדי שלא להטריח על ידידי וכדי שלא יכזבו ממון על דבר שאינו אלא צער. שמזכירים הם הפרחים את הווייתו הנפסדת של האדם. שתוך כדי פריחתו הוא גובל. אמרתי לעצמי. אבקש לי מקום מחוץ לביתי. כגון בפנים מן החומה. שאין רוב ידידי מצויים שם.

סמכתי על אותה הצדקת תהלה החסודה והחמודה. שהיא תמצא לי פינת מקום לשנים שלושה ימים. עד שיעברו ימי ביקורי היובל. למחר הקדמתי ובאתי לעיר בעוד יום ומצאתי את תהלה. אבל תהלה שסמכתי עליה היא עיכבה בידי. אמרה לי, בני לך לביתך ושב שם עם אשתך וילדיך שיחיו ותן להם לידידיך ולמכיריך לברך אותך ליום הולדתך. נאות הן ברכותיהם של ישראל ונאה למתברך להתברך מן המברך.

אמרתי לה. חלוא אני ואת יודעים דור זה אין כל אדם פיו ולבו שווים.

אמרה תהלה. השם בוחן לבות. ואנו מה לנו לחקור פיו של מי שווה ללבו ולבו של מי שווה לפיו. דבר זה אומר לך. מאהבת השם את ישראל נוטל הוא ברכותיהם שמברכים זה את זה. אם באות מן הלב הוא יתברך מקיימו. אם באות מן חפה בלבד כביכול מוסרו. בידי מלאכיו הטובים. אם יש עליו מלאך מליץ אחד מגי אלף להגיד,